

ଛାନ୍ଦା

ଏ ଶରୀର ଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକ
ସହକାରୀ ପଞ୍ଚକ,
ଭକ୍ତବତ୍ ମଧୁସୂଦନ ଶତପଥୀ ବଦ୍ୟାନନ୍ଦ
ଭୁବନେଶ୍ୱର
—(❀)—

ମୂଲ୍ୟ ଚାରି

— ଶୁଭିମତ —

ନବତ୍ମଂ ଦୁର୍ଲଭଂ ଲୋକେ ବିଦ୍ୟାତବି ମୁଦୁଲିଭା ।

କବିତ୍ବଂ ଦୁର୍ଲଭଂ ଯାବ ଶକ୍ତିମତି ମୁଦୁଲିଭା ॥

ସଂସାରରେ ମାନବ ଜନ୍ମ ଲାଭ କରିବା... ଦୁର୍ଲଭ ।

ତହିଁରେ ବିଦ୍ୟାଳୟକର ବିଦ୍ବାନ୍ ହେବା ନିଶ୍ଚୟ । ତହିଁରେ
କବିତ୍ବ ଲାଭକରିବା ଦୁର୍ଲଭ । ଶୁଭିମତେ ଶୁଭିମତେ ଶୁଭିମତେ
ନକ୍ତି ଆହୁରି ଦୁର୍ଲଭ । ଏ ସୁଗରେ ତହିଁର କେ ସଂସାର
ବିତା ରରଳ । ଆକାଳିକାର କବିତା କେବଳ 'ସଦ
ଗୀତ' । ପଦବାଚ୍ୟ ଓ କବିମତାପୂର୍ଣ୍ଣ । କେବଳ ନାଳକୁ
ନି' ଯେଉଁ ପରି କବି ମୁଣ୍ଡ ହେଉଛି, ତାକୁ ବେଳା
ନକ୍ତି ନାମରେ ସେହିପରି କବିତାକୁ ସୁଖ୍ୟାୟ ହେଉଛି ।
ଭାବ, ଭାଷା, ଶୈଳୀ, ବ୍ୟାକରଣ, ବୁଦ୍ଧି, ଶାଳିନୀ, ଘୋଷ,
ଗୁଣ, ଶୁଦ୍ଧ ଓ ରସାଦିକବିତାକୁ ନିଜର ବିଭିନ୍ନ ପଦ୍ଧତି
ତୁଳନା କଲେ ଯେକେହି କବି ନୁହେଁ ସପକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲେକାଲି
କବିତାକୁ କେଉଁ ସ୍ଥାନ ଦେବେ ? ସେ ଯାହା ହେଉ, ତା
ଲେଖକ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶୁଭିମତେ କର ଏହା ନାହିଁ ତ ବିଦ୍ୟାମ ଓ
ନବତମ ଲେଖନୀ ପ୍ରମୁଦ । ତାଙ୍କର ମନୋରମ ହିତ ଥିଲା
କବିବାପୁତ୍ର ଭିତ୍ତି ଦେଶରେ ବା ଫଳକ କ୍ଷେତ୍ରେ ଗୋଟିଏ
ପାଣିରଙ୍ଗ ବା ଅପ୍ପୁଷ୍ପରଙ୍ଗରେ ମନୋଗତ ବିଦ୍ୟା କଳ୍ପନା କରି
ଥାଏ । ସେହିପରି ଦିନେ ଏହି 'ଶୁଭି' - ଲେଖକଙ୍କର ପଥାପି
କବିପ୍ରତିଭାର ଛାୟା ପ୍ରଦାନ କରିବା ଏହିପରି ମୁଁ ଜାମନା
ନରେ । ଆଧୁନିକ କବିତା ତୁଳନାରେ ଏହି ରଚନାବଳୀ
ନୂତନ ନୂତନ ବୋଲି ମୋର ମନେ ଏ । ପ୍ରଶା, ଶୁଭି
ଲେଖକଙ୍କର ବିପ୍ଳବପ୍ରସ୍ଥାନ ଏହି ଲେଖା ଆଧୁନିକ ପାଠକ
ସମାଜରେ ଅଦଶ୍ୟ ଆହୁତ ହେବ । କିନ୍ତୁ ।

ପୁରୀ } ଶ୍ରୀ ବୈଦି ଶ୍ରୀମାତ୍ର ପ୍ରତିଭା, ସାହିତ୍ୟାକୃତ୍ତି,
କୁମାରପୁରୀ } ହେଉପଣ୍ଡିତ, ବି. ଏମ୍. ମାଟ୍ରିକୁଲ୍
ସନ ୧୯୭୧ ସାଲ } ଭୁବନେଶ୍ୱର ।

ପଦେ ଅଧେ

ବହୁଦିନ ପୂର୍ବେ କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ।
ଦିନେ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ବିଷୟ ମୋର ଛୁତପୁଅ ସହକର୍ମୀ
ଶିଳ୍ପ ଶ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗରାଜ ଦାସଙ୍କୁ କହିବାରୁ ସେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଛପାଇ
ବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରେରଣାରେ ମୁଁ ଏ କାର୍ଯ୍ୟ
କରିବାକୁ ଅଗସର ହେଲି । ମୋର ପୂଜ୍ୟପାଦ ଗୁରୁ
ଶ୍ରୀ କେ. କୁଞ୍ଜନାଥ ପ୍ରତିହାରୀ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ବହୁଶ୍ରମ ସ୍ତ୍ରୀଲୀନକରି
ସଂଶୋଧନ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞ । ମୋର
ଶିକ୍ଷୟାଗୁଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଜୟନ୍ତୀଚୌଧୁରୀ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଅନୁଷ୍ଠିତ
ଚିତ୍ରରେ ଉତ୍ତାରିଦେଇଥିବାରୁ ମୁଁ ତାହା ପ୍ରତି ଅନ୍ତରର ସଦକ୍ଷୀ
ଜ୍ଞାନନୁବନ୍ଧୁ । ମୋର ଜନେକ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ
ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କବିତା ଏଥିରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛି ।

ପାଠକମାନଙ୍କର କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଆଦରଣୀୟ ହେଲେ
କିନ୍ତୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରାଯାଉ ।

ଭା. ୧୦-୧୦-୫୧

ଲେଖକ

ବୋଉ

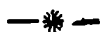
ମୁଁ ଶେଷବକାଳରୁ ତୋର ବାସ୍ତବ୍ୟରୁ ବଞ୍ଚିତ । ତୋର
ସ୍ମୃତିର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ବରୂପ ଖଣ୍ଡିଏ ବନ୍ଦୀ ଲେଖିବାକୁ ବହୁଦିନ
ଛୁଇଁର କରିଥିଲି । ଏଣୁ ତୋରି ଚରଣତଳେ ଏହି ପୁସ୍ତକଟି
ଅର୍ପଣ କଲି ।

ତୋର

ସ୍ନେହର

ଜୀବନ

ସୂଚିପତ୍ର

- ୧ । ମା
- ୨ । ନେତ୍ର
- ୩ । ଅଲଭା ଗୁପ୍ତା
- ୪ । ଦରଦା ପରାଣ
- ୫ । ସଂସାର ସୁନ୍ଦର
- ୬ । ନାରସ ରଜନୀ
- ୭ । ଅପୂର୍ବ ତାରକା
- ୮ । ଅଦ୍ୟକ କୁଣିଆ
- ୯ । ଭାରନା
- ୧୦ । ମୟମବାଣୀ
- ୧୧ । ପହଲି ଅସାତ
- ୧୨ । ନିରାଶବୋଧତ
- ୧୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମ
- ୧୪ । ଚିନ୍ତା

ମା

ମାତା ପରି କେହୁଅଛି ଏ ସାରା ଜଗତେ
 ଯତେ ଯେ ରତ ନିଜ ସନ୍ତାନର ହୃଦେ ।
 ସନ୍ତାନର ସେବାଲାଗି ମନ ତା ଉଛୁଳି
 ସେ ଯୋଗେ ଅଟେ ତା ମନ ସଦା ପରସନ୍ନ ।
 ଯେନ ପରି ଲେଖନ ମଳ କରୁଥିଲେ
 କରଇ ସେ ଦିବାନୀଶି ଆନନ୍ଦ ମନରେ ।
 ସନ୍ତାନର ଦୁଃଖଦେଖି ହୁଅଇ ବିମୁଖ
 ଲେଖନୁ ଲେଖକ ଗତି ଉନ୍ମାଦଣି ମୁଖ ।
 ସନ୍ତାନ ଦୀର୍ଘଜୀବନ ଲଭିବାର ଅଶେ
 ଭଜଇ ସେ ଦିନରତ ବିଶ୍ୱପତି ପାଶେ ।
 କେତେ କେତେ ଦୁଃଖ କେଶ ସହ ଅକୁଣ୍ଠିତେ
 କରେ ନାନାବିଧ ବ୍ରତ ସନ୍ତାନର ହୃଦେ ।
 ମାଆର ବଚନ ସିନା ଅମୃତ ସମାନ
 “ମା”ବୋଲି ଡାକିଲେ ହୁଏ ଚାଲିଯିବ ମନ ।
 ମାଆ ନାମ ପରଶରେ ଦୂର ହୁଏ ଦୁଃଖ
 ବୃତ୍ତେ ମନ ଆନନ୍ଦରେ ମିଳେ ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖ ।
 ଈଶ ତପ ଦାନ ଯେତେ ବ୍ରତ ପୂର୍ଣ୍ଣପାଳ

ମାତୃପୁଣି ପଲେ ଏକା ଦୁଃଖ ସଂଗଳ ।
 ସନ୍ତାନ ଯଦ୍ୟପି କରେ ନିଜ ପ୍ରାଣଦାନ
 ମାତୃଭାଗରୁ କିପ୍ରତି ଲଭେ ପରହାଣ ।
 ମାତାପର କେହୁଜଣେ ଏସାର ବାଣରେ
 ନୁହଇ ସରଫ କେଉଁ ସ୍ନେହ ଶରଧାରେ ।
 ମା ବୋଲି ଶବଦ ଶୁଣି ମା ବୋଲି ଅସର
 ଅଶ୍ରୁ ପ୍ରାଣେ ପୁଲକ ସେହୁ ନିରନ୍ତର ।
 କି ଯଶ କି ଶସ୍ତ୍ରଅଛି ମାଆ ନାମେ ପୁଣି
 ମାତୃଭାଗ ବନା ତାହା ନ ବୁଝିବ ଆନି ।
 ଏ ଭଦ ଭବନେ ମାଆ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେବତା
 ସର ନୁହନ୍ତି ତାସଙ୍ଗେ ଦାସ, ଧନ, ସୁତ ।
 ସନ୍ତାନ ଶରୀରେ ପଡିଲେ କା'ଛେପ ଟୋପେ
 ଦାବାଣ୍ଡି ସମ ସେ ଜଳିଉଠେ ମହାକୋପେ ।
 ସନ୍ତାନ ଅନ୍ତର ହୋଇଗଲେ ତା ଅନ୍ତର
 କେତେ ହେଉଥାଏ ଘାଣ୍ଟି ପୁଣି ନିରନ୍ତର ।
 ମାତାପର ଦେହୁନାହିଁ କାହୁଁ କେହୁ ଜଣେ
 ବୁଝୁଛିତା ହୋଇ ଶୁଣି ଚିତ୍ତପରି ସନ୍ତାନେ ।
 କେଉଁ ଉପାଦାନେ ହୁଏ ମାତା ବର୍ଣ୍ଣ ବେନି
 ଅପତ୍ୟ ପ୍ରାଣର ଅଳ୍ପ ସ୍ମୃତିଅଛି ଜାଣି ।
 ଶରୀର ବରଷାରେ ଅବା ଅଗାର ନିଶାରେ
 କେତେ ଜନନୀ ପାଶୁଁ ନୟନେ ଭ୍ରମରେ ।
 ଜନନୀ ଗୁଣ ନୟନ ସହସ୍ର ମୁଖରେ

(୩)

ଅନ୍ଧର ହୁ ଗାନକଲେ କେବେହେଁ ନ ସରେ ।
ସେ ପଦ ପଙ୍କଜ ସଦା କରଟି ହେ ଧ୍ୟାନ
ସେ ନାମର ଦିବାସିଦ୍ଧି କଲ ଗୁଣଗାନ ।
ଧନ ପ୍ରାଣ ମନ କର ସେ ପଦେ ଅର୍ପଣ
ସ୍ଵାର୍ଥକ ହୋଇବ ତେବେ ତୁମ୍ଭର ଜୀବନ ।

ସ୍ନେହ

ସ୍ନେହଟି ଜଗତେ ସଦା
ପବନ ଅଟଇ,
ତା ଅଭାବେ ପୁଷ୍ପ ଲତା,
ବଞ୍ଚିକ ପାରଇ ?
ବଞ୍ଚିକତା ସିନା ସ୍ନେହ
ମହତ ନାଶଇ,
ସତ୍ୟ ବଳେ ସେହୁ ଏକା
ଶାଶ୍ଵତ ହୁଅଇ ।
ଦୁନିଆର ପାରାବୀରେ
ଯେତେ ବିଭୀଷିକା,
ପାଶେ ନ ପଶନ୍ତି ତରେ

(୪)

ମନେ ପାଇ ଦକା ।
ଅନ୍ଧା ! ଯେମ ଭୋର ଏକ
ଅସାଧ ସାଧନା,
ମାୟାର ପୁର ରବୁ ତୁ
ଉପାଦାନ ବିନା ॥

—(୫)—

ଅଳିଭା ଛାୟା

ଅଶ୍ରୁ ଲେଖି ରବି ଗିରଚୁଡ଼େ ଅସି
କି ଶୋଭା ପ୍ରକଟେ ବସେ ଜଳସଖି ।
ପଶ୍ଚିମେ ଲମ୍ବିଛି ସୁଦୀର୍ଘ ଶିଖରୀ,
ନାଲିମା ତାହାର ନିଏ ମନ ହର ।
ତା ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିତ ଏକ ରୁଦ୍ର କଥା,
ହରଣେ ଯାହାର ମନେ ଅଶେଷ ବ୍ୟଥା ।
ତୁଚ୍ଛ ତାର ତୁଲେ ଦୁନିଆଁ ସମ୍ପଦ,
ଯାହାପାଇଁ କାନ୍ଦେ ଅଳି ମୋର ହୃଦ ।
ଅଳପ ଦିନର ମିଳନ ମାଧୁରୀ,
ଏତେ ଶୀଘ୍ର ସତେ ପାରବି କି ଭୁଲି ।
ସେ ଦିନର କଥା ପଡ଼େ ଯେତେବ ମନେ,
ଛୁକା ଜାଗରଣେ କି ଅବା ସ୍ବପନେ ।

ଅନ୍ତର ମୋହର ପକାଏ ବିଦାର,
 ଭାଲେ ଝୁଣି କେବେ ଅସବ ସେ (ଦିନ) ଫେର ।
 ଜାଣିତ ନଥିଲି କିସ ସେ କ୍ରହକ,
 ଲୁଗାର ଦେଇ ମୋ ମନେ ଏ ଚମକ ।
 ଭଲୁଛି ସିନା ମୁଁ ବସି ଦିବା ନିଶି,
 କିନ୍ତୁ ଭଲ କିହେ ଥରେ ଦୂର ଦେଶି ?
 ଦିନ ପରେ ଦିନ ପାଏ ନିମେ ବିତ,
 ଶୀତ ହେଉଥାଏ କଳ୍ପନାର ବଜା ।
 ଝୁଣି ପ୍ରତିକେତଳ ପ୍ରତି ହୁଏ ମନେ
 ଭେଟିବି ତୁମ୍ଭକୁ ଅବା କି ସ୍ବପନେ ।
 ସ୍ବପନରେ ଅବା ନିଶିର ଗୁରୁ ।
 କାହୁଁ କରଦେବ ଯଶେ ମୋର କାନ୍ଦା
 ଜୀବନର ପଥେ ନିଶି ଅଲୋକ,
 ଖେଳାଇ ଦେଇଛି ତୁମ୍ଭେ ହେ ସାହିବ ।
 ଶର ଶେଷେ ପୁଣି ଅସବ ବରଣ,
 ନିଶିର କୋଳେ ଲୁଗିଥାଏ ଅଶା ।
 ତବ ଶୁଭ୍ରଗମେ ହୋଇବ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
 ମମ ଅନ୍ତରର ଅରକାର ଜାଲ ।
 ବନ ପୋଡ଼ିଗଲେ ଜିତ ସବ ଲୋକେ,
 ମନ ପୋଡ଼ିଗଲେ ଜାଣନ୍ତି କେତେକେ ।
 ବର୍ତ୍ତଲେକ ଥରେ ସମାନ ତୁମ୍ଭେକି,
 ଉଦାର ସେ ନାମ ଲଭି ପାଏ ଥକି ।

ବିଜନେ ତୁମ୍ଭର ଶ୍ରେୟା ମୋର ସାଥୀ;
 ତୁଛ ମଣେ ସଦା ନର ଭୂକୃତୀକି ।
 କାଠଯୋଡ଼ି ତାରେ ଭ୍ରମଣ ସମୟେ,
 (ତବ) ପାଶେ ରହିବାକୁ ସଦା ମନ କହେ ।
 ବିଧାତାର ଅହୋ ଏହାକି ଅନାଦି,
 ଚକ୍ରେଦ କରଇ ଦିଅଇ ଅସାନ୍ନି ।
 ଦୁଃଖ ପରା ସଦା ପୁଣ ସହରର,
 ବୃଥା କିମ୍ପା ଚିତ୍ତ ଦହୁ ହୁଏ ମୋର ।
 ନିଶା ଅବସାନେ ପରାଣୀ ଗଗନ,
 ନିସାଇ ଦେବେ ସେ ଦେବ ବିକର୍ତ୍ତନ ।
 ତାହୁକ କୋକିଳ କାକ ପଶିବୁନ,
 ଅଶିବ ଜଗତେ ନବ ଜାଗରଣ ।
 ପୁଷ୍ପ ବାଟକାର ମଧୁପ ଗୁଞ୍ଜନ
 କରଦେବ ଜନ ମାନସ ମୋହନ ।
 ଲୌଦଗେ ଖେଳିବ ଆନନ୍ଦ ଲହରୀ,
 ପାରବିନି ସତେ ସେ ସୋତେ ସନ୍ତର ।
 କଳ୍ପନାରେ ଗତେ କେତେ ପୁଣ ସୌଧ ।
 ନିମିଷେ ଭ୍ରାଙ୍ଗଇ ମୋର ସ୍ବପ୍ନମଦ ।
 ଅଦୂରେ ନିରାଶାକରୁଲହରୀ
 ଦେଖୁ ମୋର ଦେହ ଉଠଇ ଦେହ ।
 ମନଗତ ସବୁ କଳ୍ପନା କଳ୍ପନା,
 ଦାହୁଣି ଆଦାତେ ହୁଏ ସବୁ ଚୁନା ।

'ସୁଖ ଅବସାନେ ଦୁଃଖର ପସରା'
 ମେଲଇ ଦିଏ ମୋ କୁଞ୍ଜା ହୃଦି ସାରା ।
 ଶଶେ ଥିଲୁ ଯାହା ସୁଖର କୁଞ୍ଜର
 ପଲକେ ହେଲୁସେ ନିଜେ ସମାନ ।
 'ସୁଖ ଲଭିପାଇଁ କମଳିନୀ ପାଶେ
 ଧାମର ଭ୍ରମର ସିନା ବୁଧା ଅଶେ ।
 'ଦିନ ଅବସାନେ ଦିନମଣି ଯେବେ
 ଲଜନ୍ତି ସବୁରେ ପ୍ରଜାତୀର ନୟେ ।
 ବସିବ ପରଶେ ପକ୍ଷିନୀ ଶୁଣି
 ମଉଳାଏ ସୁଖ ହୋଇ ସୁଦୁଃଖିନୀ ।
 କମଳିନୀ ସଙ୍ଗେ ସମ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ
 ଭ୍ରମର ସେଠାରେ ରଜନୀ ଯାପଇ ।
 ସୁଖ ପାଇବାକୁ ଯ ଇଥିଲୁ ଧାଇଁ
 'ଦୁଃଖ ଦେଲୁ ତାର ବାସନା ଘୋଡ଼ାଇ ।
 'ସୁଖ ସିନା ଖାଲି ଦୁଃଖର ପ୍ରଜାକ
 ଅଛି ନ ପାବୁଇ ସେଠାରେ ବିବେକ ।
 ଘଟୁଅଛି ଯାହା ବସୁର ଇଙ୍ଗିତେ
 କେ ସୁଦ୍ଧେ ପାରିବେ ତାହାର ସଙ୍ଗତେ ।
 ଯେଣେ ଥିଲେ ହୃଦ୍ରେ ମୋ ଠାକୁ ଦୁଃରେ
 ମଣେ ଥିଲୁ ପର ସଦା ମୋ ପାଶରେ ।
 ହୋଇଲୁଣି ଆସି ଅବକାଶ ପାଶ
 ପଳାଇଛି ଛାଡ଼ି ମୋହ ପାଶ ଦୁଃଖ ।

ମୋହପ୍ରତି କିମ୍ପା ବଧୂ ପସ୍ୟାତୁ
 ଭାଳି ପାରୁଛନ୍ତି କି ହେବ ଅନ୍ଧାର ।
 ଜମେ ଜମେ ସବୁ ପିତା ଲାଲିଲାଣି
 ଭାଳେଣି ମାତର ସାର ହୋଇଲାଣି ।
 କେତେକେଲେ ଅବା ଖେଳ କୌତୁକରେ
 'କ୍ଷଣକ ପାଇଁ କି ତୁମକୁ ପାଶୋରେ ।
 କରମୁଁ ବରତ ହେଲେ ପୃଥୁ ଅସେ
 ଦ୍ଵିଗୁଣିତ ବେଗେ ହୃଦୟେ ପ୍ରବେଶେ
 ତୁମ୍ଭ ପାଶେ ହୋଇପାରେ ଏ ଅଲକ
 'ମୋହ ପାଶେ ସତ୍ୟ ଯାବତ ଚନ୍ଦ୍ରାକା
 ଗିରି ଉଦ୍ଘାଟରେ ଆଇ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ
 ପ୍ରକଟାଉଛନ୍ତି କି ରମ୍ୟ ବିଭବ ।
 ସୁନାଳ ସୁନ୍ଦର ସୁରମ୍ୟ ଶିଖରୀ
 ସୁନା ଆଳିଟିକି କଳାଟିକି ଗୋରୁ ।
 ଶୋଭା ସମ୍ପଦର ଗୋରୁ କଥା ଶୁଣି
 ତମିର-ସନ୍ଦଳ ଅସିଛି ତା ଜାଣି ।
 ଏ ଦୃଶ୍ୟ ମୋହର ଭାବନା ଶୁଭଳେ
 ପରଦା ପତନ କରାଇଲା ନିଜେ ।

(୧)

ଦରଦୀ ପରାଣ

ନରକର କଷଟିରେ,
ବସି ଉଛୁଳି ଯକାଟର
ପରାଣ ସାଥ ମୋ ନାହିଁ ଅଛି,
ଦରଦୀ ପରାଣ ମୋର
ଦୁଃଖରେ ହୁଏ ଅଧର
ଦୁଃଖଭାରେ ପଡେ ଭାସି ଭାଜି ।
ସବୁତ ରହିଛି ପୂର୍ଣ୍ଣ
କମ୍ପାଇ ଲଗେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ
କା ବିହନେ ହୁଏ ମୋର ଖାଲି,
ମନ ଶ୍ଵେର କରି ସତେ
ନେଲି ମୋର ଅଜାଣତେ
ଗଲି କେଉଁ ଦୁର ଦେଶେଗୁଲି ।
ସେନେହ ବୋଲା କାହାଣୀ
ଶୁଣାଇବ କେ ବାପାଣୀ
ତା ଭାବ ଅନ୍ତରେ ଅସେ ପାଣି,
ହସି ହସି କହୁ କଥା
ହରବ କେ ମନୁଁ ବ୍ୟଥା
ମନ କଥା ପାରିବକେ ଜାଣି ।
ଧୂମକେତୁ ପର ହେଉଳ
ଉଡ଼ିଯିଲ ବାଜ ମେଘେ

(୧୦)

ଉପନେ ଭାଷିଲ ମର୍ମବାଣୀ,
ତକ୍ଷଣେ ମାଗି ବିଦାୟ
ଗୁଲିଲ ପିତୃ ନିଳୟ
ଦିବା ଅବସାନ ବେଳ ଜାଣି ।
ଅନ୍ତର ହୋଇବା କାଳେ
ଗରଳ ମଣିଲି ହେଲେ
ସକଳ ମୋ ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରମ,
ହୋଇଲି ମନ ଉଚ୍ଛଳି
ଅଶେଷ ତୁମ ଦରଶନ
ବ୍ୟଥାଭାର ଭରଣ ସରମ ।
ଭାଗେ ବସି ଦିବା ନିଶି
କେବେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ ସେ ଶଶୀ
ଚମକାଇ ମୋ ହୃଦ ଗଗନ,
ଭଣ୍ଡିଯାଇ ମନ ପ୍ରାଣ
ଅଲୋକାଇ ସୁଖ-ବନ
ବିରଜିବ କି ଶୁଭ ଲଗନ ।
ମନେ ଦୁଃସ୍ବ ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ
ଭେଟିବି ଅବା ଏ କ୍ଷଣେ
ସେ ପ୍ରିୟ ତୁମ୍ଭର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ,
ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ନିରାଶ-
ବାତେ ଉଡ଼େ ମୋର ହଂସ ।
ବୃଥା ହୁଏ କଳପନା ମନ ।

ଅଉ ସେ ସୁଦିନ ସତେ

ଫେରିବ ନାହିଁ କି ଏଥେ ।

ନ ଦେଖିବି ମୋ ପ୍ରାୟା ନିଦ୍ରା

ମୁଦେ ହୋଇ ଛନଛନ

ନ କରିବି ଅଳିଙ୍ଗନ

ନ ଦୃଷ୍ଟିବ ସତେ କି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ।

ହୃଦୟ ବେଦନା ଯେତେ

ଚିନ୍ତିବି ତାହା କେମନ୍ତେ

ଲେଖନୀକୁ ନ ଅସର ଭାଷା ।

ଉଛୁଳା ନଦୀ ପେସନ

ସ୍ତମ୍ଭ ତରେ କୁଳ ବନ

ତେସନ ସିନା ମୋ ଅଟେ ଦଶା

ପରେରେ ବାୟାଣି ମୋର,

ହୁଏ କି ଭବ ଅନ୍ତର

ମୋନୁଲିତି ଅକୁଳିତ ସଖୀ,

କିବା ପଥ କର୍ମ ଗୋଡେ

ଭାସି ଯାଉଛି ଭସତେ

ଚିତ୍ତ ଭବ ଏ କଥା ନ ଗଣେ ।

(୧୨)

ସଂସାର ସିନ୍ଧୁ

ସଂସାର ସିନ୍ଧୁରେ ନିମିଷକେ ଖେଳେ ଶତ କରଳ ଲବଣ,
ଜୁଆର ଭଙ୍ଗାର ଚରଣେ ସରବେ ନିହତଥାନ୍ତି ସଦା ଧାର ।
ଯେତେ ବଡ଼ଲେଙ୍କା, ଯେତେ ବାବୁଗିରୀ, ସବୁଟି ଅହାର ଦିନ
ସବୁ ତେଜ ଦିନେ କାଳ ଗରଭରେ ସରବେ ଦୁଅନ୍ତି ଲୀନ ।
କେ ଶଯ୍ୟା ତାଙ୍କ ଅସୁମିଳା ପଣ, କେଶୋଧ୍ୟାୟ ଭାଙ୍ଗି ମାନ
କେଶୋ ପାଏ ତାଙ୍କ ଧନ, ଦଉଳତ, ଗର୍ବ, ଦମ୍ଭ, ଟାଣପଣ ।
ନ ଦୁଅନ୍ତି କେବେ ବିକାର ସେ ଭୁଲ, ଯଥାର୍ଥ ବଡ଼ ପଣରେ,
ସେ ସିନା କେବଳ ମିଥ୍ୟା ଆବରଣ ଭୁଲ ଦୁନିଆଁଦାଣ୍ଡରେ ।
ମାୟାର କବଳେ ଜଗତି ବନ୍ଧରେ ସରବେ ଦୁଅନ୍ତି କାନ୍ଥ,
ଭୁଲନ୍ତି ତାଙ୍କର ନିବେଦ ପଣିଆଁ ତାର ରୁଷ ପରାନ୍ତର ।
ନ ପାରନ୍ତି ସେହୁ ବରୁର କବରେ କିଏ ଭଲ କିଏ ମନ୍ଦ,
ଅନ୍ଧାର ସମାନ ମଣନ୍ତି ଜଗତ ଯେସନେ ସୁଖ ଅନ୍ଧ ।

—*—

ନୀରସ ରଜନୀ

ଭଲ ଲେଖି ସୁଧାକର ପୁରୁଷ ଗଗନେ,
ଶୀତଳ ଜୋଛନା ଆସୁ ଖେଳାଇ ବୁଦ୍ଧନେ ।
ସଙ୍ଗେ ତାର ଅସିଦ୍ଧନ୍ତି ତାଙ୍କୋ ମଣ୍ଡଳୀ,
ଆନନ୍ଦେ ଗରଭାମଣ୍ଡଳ ପଡ଼ଇ ବହୁଳୀ ।

ଭଲ ଭଲ ଜଳ ପରେ ପକ୍ଷୀ ଏ ଶୋଭା,
 କ୍ଷଣକେ କର ଦିଅଇ ଜନମନ ଲୋଭ ।
 ସୁଖ ସମ୍ପଦରେ ଭରା ଏ ଗୁହ୍ୟନା ବାଡ଼ି,
 ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ ଅଳି ମୋ ମନେ ତୁପତି ।
 କେଶେ ରହୁଅଛୁ ସଖା ଏ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ,
 ଖୋଜୁଅଛୁ ବସି ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭକୁ ନିରତେ ।
 ଏ ଦୀନାର କଥା କେବେ ତୁମ୍ଭ ପୁଣ୍ୟମନ,
 ହୁଏ ଥିବ ସିନା ଏହା ଗୁଣବା ସୁପତ ।
 ମନର ଦେବତା ମନ ଗୁଣଗଲ କାହିଁ,
 ତବ ବିଚିତ୍ର ଚ୍ୟାୟା ନିଶା ଅଧାର ମଣଇ ।

ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ତାରକା

ସନ ମେଘ କୋଳେ ଲୁଚି ଲୁଚି ଖେଳୁ
 ତୁମ୍ଭରେ ତାରକା ଗୋଟି,
 ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ପିଲାଦିନ ସାଥୁ
 ଦିଶୁ କେତେ ପରିପାଟ ।
 ପରବତ ଶିଖେ ଦେଖା ଦେଉ ଅସି
 ପ୍ରଭ ମୁହିଁ ସଖି ଗୋଲେ,
 ରହୁଥାଏ ସଦା ତୋତେ ମୁଁ ଅନା
 ଗରି ତୁମ୍ଭ ସିଦ୍ଧା ବାଣେ ।

ପଶୁମ ଗଗନ ଉଦ୍ଧତ ଅଗ୍ରରେ
 ବିଭୁଷିତ ହୁଏ ଯେବେ,
 ବିପଦାତ ଦଗେ ଜଳ ଜଳ ମୁଖ
 ଦିଶଇ ତୋହର ତେବେ ।
 ଅନ୍ଧାର ବାଡ଼ରେ ତୋ ରୂପେଲି ତେଜ
 ବଢ଼ିଯାଏ ଶତ ଗୁଣେ,
 ତୋ ସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦରଶନେ କେତେ
 ସୁଖ ଅଶ୍ରା ଜାଗେ ପ୍ରାଣେ ।
 ଅନ୍ତର ମୋହର ହୋଇଥାଏ ଯେବେ
 ଶତ ବେଦନାରେ ଭର,
 ନିମିଷକ ମଧ୍ୟ ହରି ନେଇ ଯାଉ
 ଅରେ ଦୁଃଖ-ଶୋକ ହର ।
 କେଉଁ ଶୁଭକ୍ଷେତ୍ରେ ଥାଉ ତୋହରରେ
 କେଉଁ ଦେଶେ ତୋର ବାସ,
 ଅଛୁକି ସେ ଦେଶେ ମୋହ ଦେଶ ପର
 ମଞ୍ଜି ମାଳତୀର ବାସ ।
 ତୋହୁ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହୁଥିଲି ମୁହିଁ
 ବହୁଷଣ ଏଥେ ବସି,
 ବିଦ୍ୟା-ଦେବୀଙ୍କର ଡାକରା ଶେଲୁଣି
 ହୋଇଲୁ ଏବେ ନିଶି ॥
 ବିଦ୍ୟାୟ ନେଉଛି ତୋଠାରୁ ଏବେ ମୁଁ
 କଉଁବ୍ୟ ଅନୁସ୍ତୁପୁ,

ସେନେକ ଥିଲେହେଁ କି ନେତରେ ସଖା
 କହିତ୍ୟ ଯେ ଅଟେ ଗୁରୁ ।
 ଥାଅ ସଖା କାଲି ଭେଟବି ମୁଁ ତୋତେ
 ଦୁଇ ପରାଗୀ ଗଗନେ,
 ନାଲି ରବି ଯେବେ ନ ଦେଖାଇ ତେଜ
 ରହିବେ ଯାଇ ଗୋପନେ ।
 ଜଗତ ନିନ୍ଦିତ କାଳରେ ତୁ ସଦା
 ରହିଥାଉ ହେଲେ ଜାଣି,
 ଜାଣିଲେ ଜଗତ ଯାଉ କେଣେ ଗୁଲି
 ଅରେ ଶକ୍ତ ବରାଣୀ ।
 ଥାଅ ଥାଅ ତେଣେ ଉଛୁର ଦେଲୁଣି
 ନ ରହି ପାରବି ତୋ ଗତ,
 ମିଳନ ପରେଟି ବିଦାୟ ଅସର
 ଦୁନିଆଁର ଏହି ରାତ ।

—(୫)—

ଅଦିନ କୁଣିଆ

ଗୁଡ଼ୁ ଗୁଡ଼ୁ ଲାଗିଲା ଶରଦ ଚନ୍ଦ୍ରମା,
 କଳା ବାଦଲ ନିମିଷେ ଢାଳିଲା କାଳିମା ।
 ପାଇଣ ପରଶ ଶରୀର କରଜାଳି,
 ବିସୁଧିକୁ କୁମୁଦିନୀ ହୋଇଣ ବିଭୋର ।

ଏ କାଳେ ଦେଖ ହେ ପୁଣି ବଧୂର ବ୍ୟାଧି,
 କ୍ଷଣକେ ଉଦ୍ଭାବ ଗଲା ତା ପୁଣ ସ୍ବପନ ।
 ଦେବାଦେବେ ନରକଳେ ବାଦଲର ଲଳା,
 ଦେଖି ଚକିତ ହୋଇଲୁ କୁମୁଦିନୀ ବାଳା ।
 ଘଟ ଘଟ ଚିତ ଚିତେ କମ୍ପାଇ ମେଦିନୀ,
 ଅସଲ ସେ ଗରବର ଧରଣ ସଲଗା ।
 ମନେ ହୁଅଇ ସେ କାଳେ ଗ୍ରାସିବ ତୁରିତେ,
 ଧରଣୀ ସୁଖୀର ନିରମାଣି ଶତ ପୁତ୍ର ।
 କ୍ଷଣକେ କରଣ ଶାନ୍ତ ସେ କରଳ ରୂପ,
 ବହଗିଲେ ବାତ୍ୟାଦୂତ ଧରଣୀ ସମୀପ ।
 ସନ୍ଦେଶ ଯହୁଁ ପାଇଲେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବୃଷାବଳୀ,
 ସ୍ବପ୍ନଭ୍ରମେ ସଜାଇଲେ ଯେହୁ ବନ ଗିରି ।
 ବନଗିରି ପାଶେ ଭେଟି ସଜଳ ବାରଦ,
 ବୁଝାଇଲୁ ଅନନ୍ୟାଶୁ ହୋଇ ଗଦଗଦ ।

ଭାବନା

ରହୁ ରହୁ କ୍ଷଣେ ବାସ୍ତବ୍ୟ ଶକଟ,
 ଯିବି ତୋର ସଙ୍ଗେ ଯିବି ନିକଟ ।
 ବହୁଦିନୁ ଯହୁଁ ଅଛି କିଦେଶ,
 ଘରକୁ ଯିବାକୁ ବହୁତ ଟମା ଅଶ ।

ଯେବେ ତୁ ନମାନୁ ମୋର କଥାମାନ,
 ଘର ସୁଖ ମୋର ହେବଟି ସୁପନ ।
 ବହୁତ ଦିନର କାନ୍ଦୁ ଅନୁସାନ୍ଦୁ
 ମୋ ମନେ ଅଣିବି ଅଶେଷ ଅଶ୍ରୁଦାନ ।
 କର୍ମରତ ଜନ ଭୋଗର କଷଣୀ,
 ଅନୁରାଗ ବିନା ବୁଝିବ କେହି ନା ।
 ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟେ ମୁଣି ଶୁଖିବ କଲ୍ୟାଣ,
 ଦିଏ ସେ କହିତ ଅଶ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁପାନ ।
 କାଠିଫାଳ ଡାକ ଅନ୍ଧାକି ସୁନ୍ଦର,
 ନାଶିବ ଯା' ଶୋଷି ବିଷାଦ ମନର ।
 ବହୁଦିନୁ ଥିଲୁ ମନ କଥା ମନେ,
 ତା ଡାରେ ଭୁମିବି ମୁଁ ଅତି ଗୋପନେ । ୮ ।
 ମନ କଥା ମୋର ମରିଲୁ ମରମେ,
 କରମ ବାରତା ବାଜିଲୁ ମୋ କାନେ ।
 ଗୁଲିଲୁ ହୁଅନ୍ତେ କରମ ମନ୍ଦିରେ,
 ସୁଖ ସ୍ବପ୍ନ ମୋର ଲୁଚିଲେ ଖରେ ।

ମରମବାଣୀ

ଗରିବକୁ ବଡ଼ ଦଶେ ତାର ପର୍ବ କୁଟୀର,
 ପଥାଳିବା ଦରମାତେ ବ ଦୁଃଖ ଅଧୀର ।

ଶାନ୍ତି ସୁଧା ହୃଦୟେ ତା ଅମୀୟ ପରସ,
 କରନ୍ତୁ ପ୍ରତି ପଲକେ ଦୁଃଖୀ ହୃଦ ସରସ ।
 ଲଳା ହୋଇଲେ କୋକିଳ ତେଜସ୍ବ କି ବସନ୍ତ,
 ତାର ଲଗି * ତା ପରାବ ଯି ଅକ୍ଳିଷ୍ଟ ସତତ ।
 ବସନ୍ତର ବିରହରେ ନ ଭ୍ରଷ୍ଟ କୋକିଳ,
 ନୀରବ ଅଶ୍ରୁ ମୋନରେ ହୁଏ ସଦା ନ୍ୟାକୁଳ ।
 ରାଣୀ ମମ ! କି କାରଣେ ହୋଇଅଛି ଅନ୍ତର,
 ଦସ ହସ ମୃତ୍ୟୁ କିମ୍ପା ନ ଭ୍ରଷ୍ଟ ସୁଚିର ।
 ଛଦ୍ମାଳାକି ସମ ଅଜି ତବ ଚନ୍ଦ୍ର ଆନନ,
 ନୀରବ ସମ୍ମୁଖେ ମମ କୁହୁଳାଇ ପରାଣ ।
 ଅଭିମାନୀରେ, ଅଜି ରହି ଦୂର ଶିବଦେଶେ,
 ପାପର ଦାନ କେବଳ ସାଥୀ ବିନା ବିରସେ ।
 ନ ପୁରୁଷ ଶତଦଳ ମମ ହୃଦୟରସେ,
 ଶୂନ୍ୟ ରାତିରେ ପ୍ରାଣ ନ ପୁରଇ ସରସେ ।
 ଗତ କଥା ସଦା ବସି ଭାବେ ମୁହିଁ ଅନ୍ତରେ,
 ଭଲ ଭଲ ଭାଷେ କେଉଁ କଳପନା ରାଜ୍ୟରେ ।

—○—

* କୋକିଳ ଲଗି

* ବସନ୍ତ ପ୍ରାଣ

ପହୁଲି ଆଶାତ

ତପନ କରଣେ ମହା ତପତ ହୋଇଲି,
 ନଦୀ, ନାଳ, ଚୁଷ୍ମଣୀ ଶୁଷ୍କ ଯେ ହୋଇଲା ।
 ତପତ ଅତପେ ସବେ ହୋଇଲି ବିକଳ,
 ସୁଶୀତଳ ବାର ସଦା ଲୋଡ଼ିଲି ସତ୍ପୁର ।
 ଏକାକେ ଦେଖ ଯେ ହେଲା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅବସାନ,
 ନିର୍ମଳ ଆକାଶ ହୋଇଗଲା ମେଘାଛନ୍ନ ।
 ନିକଟତର ଦେଖି ସବେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ,
 ଭୋ ଇନ୍ଦ୍ର ! ଦିଅହେ ନୀର ବୋଲି ରଥ କଲେ ।
 କୃଷ୍ଣ ମେଘ ଦେଖି କେଜା ନାଚେ ପୁଚ୍ଛ ଟେକି,
 ତା ସଙ୍ଗେ ଲେକର ରବ ଲଗାଏ ଭେଲିକି ।
 ଯାଦୁକର ସମ କାହୁଁ ଅସି ସମୀରଣେ,
 ପ୍ରହୃତ, ତାଣ୍ଡବ ଲିଳା ଲଗାଏ ଭୁବନେ ।
 ଝନ ଝନ ଶବଦରେ ମେଦିନୀ କମ୍ପଇ,
 ସୁନ୍ଦରୀଣୀ ବେଶେ ଅବା ନରପା ଆସଇ ।
 ଜଳ, ଛଳ, ଅନ୍ତରାସ, ସମୀକ୍ଷିତ ଘେର,
 ତର୍ଜନ ଗର୍ଜନ ନାଦ ଯାଏ ହେଲେ ସୁର ।

ନିରାଶ ବୋଇତ

ପଶ୍ଚାତୀ ଗଗନେ ଏବେ ରବି ଅସ୍ତମିତ,
 ତା ସାଥେ ଭୁବି ମୋର ଅଶାର ବୋଇତ ।
 ରବି ଅସ୍ତପରେ ସିନା ଉଦୟ ସମ୍ଭବ,
 ମାତ୍ର ଯେ ବୋଇତ ମୋ ଆଉ ନ ଫେରିବ ।
 ନରରବି ଦରଶନେ ହୋଇ ଛନ ଛନ,
 ହସି ଉଠିବ ପ୍ରକୃତ ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାନନ ।
 ନବ ସ୍ନେହେ ନବ ପ୍ରାଣେ କର ଅଳିଙ୍ଗନ,
 ନରର ଚୁବ୍ନ ନିଶୀଥ ବିଷାଦ ସୁପନ ।
 ଗୁହଁ ଗୁହଁ ମୋ ବୋଇତେ ସାରା ନିଶିଦିନ,
 ଦୁଃଖଭାବର ଅଶ୍ରୁମାନ୍ଦ କରବି ତର୍ଜଣ ।
 ନ ଫେରିବ ବୋଇତ ମୋ ଦରିଆ ଶୁଳ୍ବନେ
 ଖେଳାଇ ବିଦ୍ୟୁତ ଲେଖା ହସହସ ମନେ ।
 ସାଧୁ ହୃଦହୋଇ ଅଜ ନିରାଶ ଜୀବନେ,
 କାଟଇ ମୁଁ ନିଶିଦିନ ବ୍ୟାଥାଭରା ପ୍ରାଣେ ।
 ଅଜଣା ପରଶକାର ପାଇଁ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ,
 ଭ୍ରମର ସେ ଭୁଲମନ କି ସ୍ବପ୍ନ ଗଗନେ ।
 ଯା ବିଦ୍ରବେ ମଣେ ମୁହଁ ଜୀବନ ନାରସ,
 ସେ କି କେବେ ବୁଝିବ ଏ ପରଶ ପରଶ ।
 ବିତ ଯାଇଅଛି କେତେ ଜାଗର ରଜନୀ,
 ତଥାପି ଫେର ପାଇବି ମୋର ସ୍ବପ୍ନ ରାଣୀ ।

ଯେ ଚିତା ଜଳକୁ ମୋର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ,
 ନିଭବନ ସେହୁ ~~ନିଭବନ ମୋର ମଧ୍ୟରେ~~
 ଅବିଶିଷ୍ଟ ଦୁଃଖ ~~ପ୍ରାୟ ସୁଖ~~ ଯାଗାରେ,
 ଲହୁନାମ ବା ଏହି ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ଶେଷେ,
 ପଡ଼ି ଏହି ନାଶବାକ୍ୟ ଲେଖି ନିତିନିତି,
 ନ ଆସେ ମଞ୍ଚରେ ମୋର ଶେଷେଶ୍ଵର ଶୃଙ୍ଗ ।
 ନ ପାଇବି ସେହି ~~ମୋର ମଧ୍ୟରେ~~ ମୋ ପଶ୍ୟାଦକ୍ଷୀ,
 ହାସ୍ତରେ ଦାରୁଣ ବିଧି ଏକ ତୋ କରଣୀ ।

— ୭ —

ନ ପାଇ ପାହାନ୍ତି-ଦାଅ-ସୁକୋମଳ-ପରସ,
 ସୁସଜ୍ଜିତ ମଧୁକଳି ହୋଇବକି ହରଷ ?
 କୋକିଳର କୁହୁ ବନା ମତାଣିଆ ବସନ୍ତ,
 ଭରସ ବଦନେ ବୁଲେ ଦିବାନୀ ସତତ ।
 ଶକ୍ତିର ବିହୁନେ କେହି ପୂଜଇକି ଦେବତା,
 କବି ମାନସୀ ବିହୁନେ ପଢ଼ଇ କି କବିତା ?

— ୮ —

ଅଜଣା ଶୁଭକ ପଥେ ହେ ମୋର ମାନସୀ,
 ଦେଖାଦେଲୁ ନେତ୍ରକୋଣେ ଅକାରଣେ ଅସି ।
 ସେନେହ ବଚନ ପାଶେ ମୋର ମନ ଧନ,
 ବାନ୍ଧି ନେଇଗଲୁ ଲଖି ନୀରସ ଜୀବନ ।
 ସେ ଦିନୁ ମଣିଲୁ ବିଷ ଅଗନ ବସନ,
 ଭ୍ରମ ସାଥୁ ବନେ 'ସୁଖ' ହୋଇଲୁ ହସନ !

ହସ ହସ ମୁଖୁ ଯେବେ ଝରି ପଡ଼େ କଥା,
 ନିମିଷେ ହରାଇ ଦେବେ ମରମର ବ୍ୟଥା ।
 ଯେ ସୁଖ ଦେଇଛ ସଖି ! ସେନେହ ପରଶେ,
 ଭୁଲିକି ପାରିବି ତାହା ବରଷେ ବରଷେ ।
 ଦିନପରେ ମାସ ଆସେ ଦୁନିଆଁ ଦୁଆରେ,
 ନରବଧୂ ଚିତାଜାଳି ମୋ ଫଟା ବୁକୁରେ ।
 ଦିନ ରାତି ମରୁଅଛି ଜଳି ପୋଡ଼ି ତହିଁ,
 ଶାନ୍ତି-ରାଣୀ ! ଏ ସମୟେ ଛୁଟିଗଲ କାହିଁ ।
 ମୁଖ ସୁଧା କଣିକାରୁ ପାଇବାରୁ ଲବେ,
 ହତଭାଗା ହୋଇଅଛି ବଞ୍ଚିତଟି ଏବେ ।
 ବିଶ୍ୱାସ ଯିବନି ଜାଣେ ଏ ହତଭାଗାରେ,
 ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ଯେଣୁ ଭ୍ରମର ମନ୍ଦରେ ।
 ନ ବୁଝିବେ ଦୁଃଖ ନାହିଁ ନାହିଁଟି ମୋହର,
 ଝୁର ଝୁର ହୋଇଲଣି ଅସ୍ଥି ଚର୍ମସାର ।
 ଯେ ସ୍ନେହ ପସର ପୁବେ ଅରପିଛ ରାଣୀ,
 ପ୍ରତିଦାନେ ତା'ର କିଛି ଦେଇ ମୁଁ ପାରୁନି ।
 ତଥାପି ଅନୁରୋଧ ହେ, ନ ଭୁଲିବ ତଳେ,
 ମଧୁ ଭାସେ ମଧୁ ହାସେ ତୋଷିବଟି ଭୋଲେ ।
 ନେଉଛି ବିଦାୟ ହେଲା ଯାମିନୀ ଝୁରୁର,
 ଭୁଲିବା ପାଇଁ କି ନାହିଁ ଅଉ ଅବଧର ।

ସୁତି

ବାହୁଣୀର ଅଭ୍ର ମଉଳି ଗଲୁଣି
 ତମିର କବଳେ ପଡ଼ି,
 ମମ ଅଶା-ଦାସ ତେଜ ଉଠିଲୁନି
 ନିରାଶ ପବନେ ପଡ଼ି ।
 ଶାରଦ ଗରବେ କେତେ ଶୁଭ୍ର ଶଶୀ
 ଭୟ ଉଠିଅଛି ନିତ,
 ଜୋଛନାଁ ପରଶେ ଦିବା ଅନ୍ଧସାନେ
 ଦୋହଲାଇ ଭଙ୍ଗାଛାଡ଼ି ।
 ଜୋଛନାର କୋଳେ ମଉ ମୋର ହେଲେ
 ଶୂନ୍ୟାକାଶେ ରହେ ବୁଦ୍ଧି,
 ଅପଥ ପଥକ ଭାଳି କେବେ ପୁଣି
 ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅଇ ଫେରାଇ ।
 ବାଦଲର କୀର୍ତ୍ତା ପରାଣେ ମୋହର
 ଦିଅଇ କେତେ ଯାତନା,
 ଅଜାତର ସ୍ମୃତି ପାଶେ ଟାଣି ମୋର
 ବୁଦ୍ଧି କରେ ଧୁଣା ଧୁଣା ।
 କେତେ ମଧୁ ନିଶି ଯାଇଅଛି ଭାସି
 କାଳ କରଳ ସ୍ରୋତରେ,
 ଅଜାତର ସେହି ବୁଦ୍ଧିପଟା ସ୍ମୃତି
 ଜାଗି ରହିଛି ପ୍ରାଣରେ ।

ବର୍ମରୁ ବିରତ ହୋଇଲେ ମୁଁ ପଶି
 ଅସେ ସେହି ସ୍ଥଳ ଠେଲି,
 ହୃଦୟ ମନ୍ଦର ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇଣ
 ପଡ଼ଇ ହେଲେ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳ ।
 ଦିନ ପରେ ଦିନ ମାସ ପରେ ମାସ
 କେତେ ଯାଇଅଛି ବିତ,
 ତଥାପି ତ ମୋର ଦରଦା ପରାଣ
 ଲଭିନାହିଁ ତଳେ ଶାନ୍ତି ।
 ଗୋଲ୍‌ପର ସିନା ଜନମ ଜପାତେ . .
 ତୋଷିବାକୁ ସବୁ ଜନ,
 ମଧୁପ ପରାଣ ଦହୁବାକି କେବେ
 ଅଟଇ ତାର ଧରମ ?
 ଏପରି ଭାବନା ଅଛି ନିତ ନିତ
 ହୃଦୟ ମନ୍ଦରେ ମମ,
 ଯାପେ ନିରନ୍ତର ଦିବସ ରଜନୀ
 ନୈରାଶ୍ୟ-ନିହତ ପ୍ରାଣ ।

ଚନ୍ଦ୍ରା

ମନେ ପଡେ ମୋର ଦିନକର କଥା
 ନିଦ୍ରାବେଶେ ଥିଲି ଯେବେ,
 ଗତୁଥିଲି କେତେ ଅଶାର ସତ୍ୟ
 ମାନସ-ପଟରେ ତେବେ ।
 ପର୍ୟାନ୍ତ ଡୋରେ ବନ୍ଧାଥିଲୁ ବେଳେ
 ନ ଥିଲୁ ତି କେବେ ମୁଖ,
 ସ୍ଵାଧୀନତାପାଇ କିପରି ଉଡ଼ିବି
 ଏହି ଥିଲୁ ମୋର ଲକ୍ଷ୍ୟ ।
 ଏହି କଥାଭାବି ଭାବି ଶେଷେ ମୁହଁ
 ନୋଇଲି ବଡ଼ ବ୍ୟାକୁଳ,
 ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କର କିଛି ନ ହୋଇଲୁ
 ନ ପାଇଲି ଥଳ କୁଳ ।
 ଶେଷେ ସେହି ଦିନ ପାଥିଲୁ ମନରେ
 ଛିଣ୍ଡାଇବି ଏହି ତୋର,
 ପର୍ୟାନ୍ତ ଡୋରେ ସେହୁ ବନ୍ଧା ହୁଏ
 ଭାଗ୍ୟ ତାର ନାରଖାର ।
 ବନ୍ଦୀଶାଳା ମଧ୍ୟେ ଦୋଷୀକୁ ରଖିଲେ
 ତା ହୁଏ ଯେସନ ଦହେ,
 ମୁହଁ ସେହିପରି ଅରକ୍ଷାରେ ପଡ଼ି
 ଅସ୍ଵଚ୍ଛନ୍ନନୟନ ହୁଏ ।

ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ମୁଁ ପଳାଇ ରହିଲି
ପଦ୍ମ ସଜ୍ଞ ବୋଲି କହେ,
ଶୁଣି ତାର ଉତ୍ତର ଆନନ୍ଦ ହେଲା
ଆନନ୍ଦୀୟ ଗର୍ଭ ଦେଖ ।
ଭାରି ନିଶ୍ଚୟ ଭକ୍ତି ମୋହର
ହୋଇଯିବ ଦିନେ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ହୃଦୟରେ ତହିଁ ବାଧ୍ୟ ସାହସ
ଲଭବାକୁ ମନସ୍କାମ ।
କର ବିଷୟ ମୋ ଶ୍ରାବ୍ୟ ପରାଣୀ
ଯାହା ଘଟଣା ଘଟିବ,
ନେ ତର କାହାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବ
ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହା ମୋ ଥିବ ।
ପୁଣି ମୁଁ ଭାବିଲି କେଉଁ ପଥେ ଗଲେ
ମନସ୍କାମ ହେବ ପୂର୍ଣ୍ଣ,
କିଛି ସମୟରେ ଜୀବ ରହନ୍ତେ
ପଡ଼ିଗଲା ମୋର ମନ ।
ଦେଖିପୁଣି ନିଜ ଦେଶ ପରିଛାଡ଼ି
ମୋର ହୃଦୟ ଅଅୟ,

✽ମୁଖ୍ୟ—ହଠିପିଟି । ଲୋ ଶସ୍ତ୍ର ଭବନା ସମୟରେ ଏହା
ରବିଲେ ସେ ରବି ଚୋପୁତକ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି । ତେଣୁ
ଏହାର ଅନ୍ୟନାମ ‘ସଞ୍ଜ’ ବୋଲି ଚଳେ କହନ୍ତି ।

କିପରି ଫୋରବ ମୋ ଦେଶ ଅବସ୍ଥା

ଭଲି ଭଲି କଲି ମୟ ।

ଦେଶ ସଂଗଠନ

କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଛନ୍ତି,

ପାଷାଣାଠାରୁ କଢ଼ିନ,

ନେତା ସାଜକିଏ

ଦେଖ କାମ କର

ଚଣ୍ଡିକା ଦେବତା ନାମ ।

ଜନମ ଭୂମିକା

ସେବା କରୁ ନାହିଁ

ଭାଲି ଦେବ ନିଜ ପ୍ରାଣ,

ଅକ୍ଷତି ଚିହ୍ନ

ସ୍ଥଳୀୟ ଦେଖାଇ.

ସହିନ ସବୁ କାଢ଼ି ।

ଦେଶ ସଂଗଠନ

ଶିକ୍ଷା ନ ହୋଇଲେ.

ଅର୍ଥ. ଭାଙ୍ଗି ଦିବ ପଡ଼ି,

ବିରଦ୍ଧିନ ଲାଗି

ଦେଶ ମାତା ହାତେ,

ଭାଗି ରହୁଥିବା କଥା ।

ଦ୍ଵେଷର ଉନ୍ମୋଚ

କରୁବା ପାଇଁ କି,

ସ୍ୱାମୀ ସମାଜକୁ ଗତି,

ସେହି ସିନା ଦେବେ

ଦେଶ ଭବିଷ୍ୟତ,

ଦେଶକୁ କରାବେ ବାଡ଼ ।

ମୂଲ୍ୟ ତାହାକୁ

ଯେସନେ କାବିର

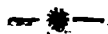
ଜାତୀୟତା ଭାବ ଦେଇ,

ସେହି ମନ୍ତ୍ରା ଶ୍ରବ

ପ୍ରତିଦିନ ଉଦିବ,

ଉତ୍ତମ, ସେହି ପାଇଁ ।

ଜନମ ଭୂମିର ଚେକ ବଞ୍ଚିବାକୁ
ଛାଡ଼ ସମାଜ ଗତିର,
ବିତ ତାଙ୍କ ନୃଆ ଅଦର୍ଶ ବିଖାର
ଅନୁସ୍ରାଣିତ କରିବ ।
ଭଗ୍ନରକ୍ଷ ରାଜ୍ୟେ ଏହା କର୍ମକର
ଧନ୍ୟ କରିବ ଜୀବନ,
ଏହା ଭାବ ଶେଷେ ନିଦ୍ରାଦେବା ଲୋଳେ
ଲିଙ୍ଗ ଯାଇ ବିଶ୍ରାମ ।
ଚତୁର୍ଥ ପାମରେ ବେଶିଲ ସ୍ବପନ
କଳ୍ପନା ହୋଇଛି ପୂର୍ଣ୍ଣ,
ବିଅ ଶକ୍ତି ବିସ୍ତେ ! ହୃଦୟ ପଞ୍ଜରେ
ସତ୍ୟ ହେଉ ମମ ସ୍ବପ୍ନ ।

ଶ୍ରୀ କଟକନାଥ ଦାସ

ପୁରୀ ନ୍ୟାସନାଲି ପ୍ରେସରେ
ଶ୍ରୀ ରତ୍ନାକର କରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ମୁଦ୍ରିତ । ୧୯୫୧